

УДК 808.5

Онуфрієнко Г. С.<sup>1</sup>, Борисюк О. С.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> д-р філос. у філол. науках, доц. НУ «Запорізька політехніка»

<sup>2</sup> студ. гр. БАД-539сп НУ «Запорізька політехніка»

## **УКРАЇНСЬКИЙ ВЕСІЛЬНИЙ РУШНИК ЯК ЗАСІБ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Серед чисельних надбань української культури та родовідної пам'яті на особливу увагу заслуговують рушники як важливий предмет національної

обрядовості, що має магічну силу священного оберегу, фактично стаючи охоронцем душі і тіла людини. З орнаментами вишитих рушників пов'язана символіка добра, добробуту, краси, щастя, здоров'я, сили, захисту від усього злого й лихого в житті. Українські народні орнаментальні мотиви розкривають складні питання світогляду, світосприйняття, світобачення, світорозуміння людини. Про історію рушників у різних регіонах України, старовинні і сучасні технології вишивки на них можна прочитати в працях істориків, культурологів, фахівців з образотворчого мистецтва, технологів, народних майстринь. Відомі, зокрема, публікації Антоновича Є. А., Гасюка Є. О., Захарчук-Чугай Р. В., Кари-Васильєвої Т. В., Огневої Л. Р., Степана М. Г., Чорноморець А. Д., Чумарної М. І. Мета цієї розвідки – описати «мову» весільних рушників, їх спільне та особливе в різних регіонах України.

У щоденному спілкуванні в соціумі взагалі і родині зокрема активно використовується такий універсальний інструмент, як природна мова: рідна, споріднена, міжнародна, іноземна. Разом із тим несловесні засоби інформування (наприклад, виявлено майже мільйон невербальних сигналів [1, с. 212]) відіграють у спілкуванні велику роль. Це і «мова очей», і міміка, і жести а також орнамент, символ, малюнок, вишивка, бо ж інформація майже на чверть сприймається зором. «Мова» рушника невербальна – це колір, геометричні фігури (коло, спіраль, хрестик), орнамент у цілому, квіти, рослини, священні тварини, птахи, персонажі фольклору тощо. Пам'ятки останніх декількох століть вказують на те, що елементи символіки орнаментів української вишивки збігаються з орнаментами, які прикрашали посуд давніх мешканців території України доби неоліту, трипільської культури [2, с. 42]. Кожен музей України, у фондах якого зберігаються речі з народного побуту, пишається колекціями рушників. Один із найстаріших рушників – це рушник XVIII століття з села В'юнище, що у Переяслав-Хмельницькому районі Київської області.

Побажання «на щастя, на долю», які часто можна зустріти на сучасних весільних рушниках, у давні часи вишивальниці шифрували в орнаментах. Наприклад, восьмикутна зірка, вишита на таких рушниках, була символом Сонця; калина символізувала дівочу красу, молодість, кохання; виноград – благополуччя, а пуп'янки квіток – продовження роду. На початок XIX століття сформувалися найхарактерніші особливості орнаментики різних регіонів України. Проте в кожному регіоні України є свої унікальні техніки, способи вишивання, візерунки, кольори характерні лише для певного регіону України. У центральній Україні, зокрема на Київщині та Чернігівщині, часто бачимо на рушниках дерево-квітку чи вазон-квітку різноманітних форм. Мотив дерева – взагалі один із найпопулярніших у світовій художній творчості. Зазвичай на рушниках його зображали з квітами. Ці квіти

символізували нині живих, бруньки – майбутні покоління, а плоди дерева – діяння людей. Дерево завжди мало велику квітку в центрі згори. Вона символізувала Вогонь Життя, який оберігався двома пташками (а в церковній традиції – янголами).

На Полтавщині багато рушників вишиваються білими нитками, також їх часто виконують у блакитних і жовтих тонах. На Житомирщині та Рівненщині переважають орнаменти червоного кольору у поєднанні з синім або чорним, а на Закарпатті радують око яскраві рушники всіх кольорів веселки. Велике різноманіття обрядових рушників та хліба (короваю) в першу чергу і робить весілля українським, надаючи цій незабутній в житті людини події колоритного національного характеру. Вишитий весільний рушник немовби «програмує» майбутнє життя сім'ї, несе в собі важливі побажання щодо майбутнього, які висловлює вишивальниця різними невербальними засобами.

Отже, весільний рушник як оберіг виконує завдяки паралінгвальним засобам своєрідну магічну дію: він покликаний оберігати новостворену родину від впливу зовнішніх негативних факторів та захищати її майбутніх дітей. Рушник несе важливу інформацію, а відтак, стає ефективним засобом невербальної комунікації за допомогою кольору ниток, візерунків, символів, орнаменту, зображених на ньому.

На рушниках, тканих і вишитих, домінує червоний колір: колір любові, відданості, життєдайної енергії, кровного зв'язку та роду. Червоний колір на рушниках поширений майже в усіх регіонах України: на Поліссі, Полтавщині, Київщині, Чернігівщині, Слобожанщині, Закарпатті. Поєднання червоного та синього на рушниках, як зазначається в сучасних джерелах, є одним із найдавніших.

У деяких регіонах України рушник набував навіть юридичної сили: закохані вважалися сім'єю після заручин, де їм рушником пов'язували руки. Вишивати рушник – вишивати долю.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Онуфрієнко, Г. С. Риторика: навчальний посібник для ВНЗ [Текст] / Г. С. Онуфрієнко. – 2-е доп. вид. – К.: ЦУЛ, 2016. – 624 с.
2. Чумарна, М. І. Тайнопис вишивки [Текст] / М. І. Чумайна. – Львів: Апріорі, 2018. – 96 с.